

Zdravie zvierat a rentabilita chovu

Celkové zdravie a životaschopnosť hospodárskych zvierat je základným predpokladom ich dobrej úžitkovosti a následne dobrého ekonomického efektu poľnohospodárstva. Toto je možné dosiahnuť cestou vytvárania aktívneho zdravia zvierat s využitím postupov posilňujúcich mechanizmy nešpecifickej imunity a vykonávania prevencie založenej na rešpektovaní fyziologických princípov a potrieb zvierat, s cieľom dosiahnuť vysokú obranyschopnosť zvierat.

Faktory vplývajúce na zdravie a následne produkciu zvierat možno rozdeliť (nie však ich vplyv na zvieratá oddeliť) do nasledovných skupín:

- stresové situácie
- zootechnické a zoohygienické podmienky
- výživa
- genetické predpoklady chovaného plemena

Vo veľkochovoch zvierat sa vytvorili nové chovné podmienky, ktoré sú odlišné od prirodzených podmienok vo voľnej prírode, alebo v tradičných chovoch, pričom väčšinou nie sú rešpektované základné fyziologické potreby a prirodzené vlastnosti druhu chovaných zvierat. Problémom je najmä zmenšenie plochy na odpočinok, obmedzenie priestoru pri kŕmení, obmedzenie pohybu, zavádzanie cudzích zvierat do ustálenej skupiny alebo miešanie skupín a časté vyrušovanie zapríčinené prevádzkou maštale. Dlhodobé pôsobenie týchto faktorov vedie k stresu, čo negatívne vplyva na zdravie a produkciu zvierat. Stres je stav, v ktorom sa nachádza živý systém pri mobilizovaní svojich obranných reakcií odpovedajúcich na nešpecifické podnety z prostredia, keď sa poruší rovnováha organizmu. Je to nežiaduca reakcia organizmu na vonkajšie podnety. Prvou a najmenej náročnou reakciou na záťaž prostredia je zmena správania sa zvierat. Objavujú sa rôzne poruchy správania znižujúce ich hospodárske využitie. Ak však zvieratá nie sú schopné svojimi reakciami zmierniť stres, dochádza k zmenám v biologických funkciách, kedy je energia presmerovaná z funkcií, ktoré sa považujú za produkčné (rast, produkcia mlieka, reprodukcia) na obranné funkcie organizmu. V organizme dochádza k zvýšenému uvoľňovaniu stresových hormónov, výsledkom čoho je zmenená imunitná odpoveď a zviera sa stáva citlivejším na rôzne ochorenia. Poškodenie imunitného systému môže vyústiť do stavu trvale porušenej imunitnej odpovede. Intenzita reakcií a ich následky závisia od genetických vlastností jedinca (plemena, úžitkovosti, hybridu, veku, pohlavia) a od druhu a intenzity pôsobenia stresových faktorov.

Zdravotný stav, plodnosť a úžitkovosť sú najspoľahlivejšími ukazovateľmi vzťahu medzi zvieratami a prostredím, preto jednou zo základných podmienok dobrého zdravotného stavu zvierat sú vyhovujúce zoohygienické podmienky (vlhkosť, teplota a prašnosť prostredia, obsah amoniaku a oxidu uhličitého v ovzduší, koncentrácia zvierat, výživa, stres). Vonkajšie prostredie spolu s fyzikálnymi a biologickými faktormi priamo vplyvajú na život zvierat. Prostredie má výrazný vplyv na jeho imunitný systém, ako aj na spôsob, akým môže imunitný systém odolávať tlaku patogénov. Každé zviera reaguje na záťaž odlišne na základe svojho jedinečného genetického základu. Jednotlivé druhy zvierat majú rozdielne správanie a fyziologické charakteristiky. Vplyv prostredia na zviera je zložitou kombináciou vlastností prostredia, predispozície zvierat a celého radu možných reakcií.

Zdravie zvierat, odolnosť voči chorobám, výkonnosť organizmu a ich úžitkové vlastnosti v podstatnej miere závisia od zdravotného stavu a kvality funkcií tráviaceho systému, pečene a obličiek. Chovateľom pomerne často spôsobujú ekonomické straty metabolické ochorenia zvierat, ktoré sa v chovoch vyskytujú väčšinou hromadne. Predchádzať ich vzniku je možné rešpektovaním fyziologických potrieb a daností chovaných zvierat, kvalitným a hlavne fyziologickým kŕmením všetkých kategórií zvierat a snahou o udržanie dobrej funkčnosti pečene, obličiek a celého tráviaceho traktu. Dobrá funkcia týchto orgánov má zásadný vplyv na úžitkovosť zvierat a predstavuje prirodzenú prevenciu zdravotných problémov. Udržanie zdravej a funkčnej pečene, obličiek a tráviaceho traktu má podstatný význam hlavne v intenzívnych chovoch zvierat s vysokým stupňom šľachtienia, čo veľakrát súvisí s ich zníženou prirodzenou odolnosťou a životaschopnosťou. Fyziologické – druhu prirodzené kŕmenie, kvalitným, čerstvým krmivom bez rezíduí pesticídov a iných cudzorodých látok dáva predpoklady dobrej odolnosti zvierat aj proti infekčným chorobám.

Genetické vlastnosti a stupeň šľachtienia je tiež jedným z faktorov vplývajúcich na zdravie a následnú úžitkovosť zvierat. Ako príklad možno uviesť chov dojníc. V ostatných rokoch bol trend prešľacht'ovania našich pôvodných plemien, prispôbených našim podmienkam, na vysokoúžitkové dojnice holštajnského plemena. Argumentom bola vysoká mliečna úžitkovosť tohto plemena, a tým aj lepšia rentabilita - ekonomika chovu, ktorá by sa dosiahla predajom väčšieho množstva mlieka od menšieho počtu dojníc. Ale nové prešľachtené dojnice boli citlivejšie na zoohygienické podmienky, podnebie, teplotný stres a infekčné choroby, potrebovali kvalitnejšie, lepšie vybilancované kŕmenie a viac výživných a podporných látok. Mnohí naši chovatelia nepočítali s vyššími nákladmi na nové požiadavky tohto plemena a s vidinou ekonomického prínosu naďalej chovali prešľachtené zvieratá v pôvodnom prostredí a často kŕmili hlavne jalovice podradným krmivom. Výsledkom bolo, že sa prešľachtené dojnice v takýchto chovoch dožívali maximálne troch laktácií. Počas svojho života boli častejšie liečené, zvýšila sa spotreba liečiv a nároky na lekársku starostlivosť. Na kŕmenie a nákup doplnkov krmív musel chovateľ vynaložiť oveľa viac prostriedkov, bez ktorých by tieto dojnice nemali požadovanú úžitkovosť. Dojnice zvyčajne do tretej laktácie uhynuli alebo boli nútene odporazené kvôli zlyhaniu pečene, metabolickým poruchám, mastitídám alebo neplodnosti. Počas svojho života síce mali vyššiu mliekovú úžitkovosť ako naše pôvodné plemená, neporovnateľne sa však pritom zvýšili náklady na nákup semena, odchov teliat a jalovíc, doplnky krmiva, množstvo liekov, lekárskech zákrokov a vakcinácií potrebných na udržanie života a zdravia týchto zvierat počas odchovu aj laktácie. Po zrátaní nákladov a porovnaní s ich návratnosťou, chovateľ zistil, že konečný dlhodobý ekonomický výsledok chovu je v strate v porovnaní s chovom pôvodného plemena, ktoré síce s menšou mliekovou úžitkovosťou, ale aj s nižšími nákladmi na chov sa bez problémov dožívalo desať a viac laktácií. Podobne sa vyvíjala situácia aj v chovoch iných druhov hospodárskych zvierat. V súčasnosti sa preto čoraz viac chovateľov vracia k chovu pôvodných plemien, prispôbených miestnym podmienkam.

Z uvedených skutočností vyplýva, že základom dobrej celkovej obranyschopnosti, zdravia a produktivity zvierat je znižovanie pôsobenia rôznych stresových faktorov prostredia, čo je možné dosiahnuť predovšetkým správnou zoohygienu, technológiou, výberom vhodného plemena pre požiadavky a podmienky daného chovu a správne volenou výživou.

MVDr. Danica Černeková, VETSERVIS,s.r.o., cernekova@vetservis.sk

MVDr. Darina Pospíšilová, PhD. VETSERVIS, s.r.o., pospisilova@vetservis.sk